

De ANS als pluricentrische referentiegrammatica: het gebruik van relatieve frequentie voor de beschrijving van grammaticale verschillen tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands

Arne Dhondt, Timothy Coleman & Johan De Caluwe

Sinds 2015 wordt gewerkt aan een grondige herziening van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS). Een van de doelen is om de referentiegrammatica opnieuw in overeenstemming te brengen met “de normen van de taalgemeenschap en de visies op variatie binnen en buiten de standaardtaal”, aangezien die de afgelopen decennia veranderd zijn (Haeseryn 2017). Zo wordt het Nederlands sinds enkele decennia omschreven als een *pluricentrische* taal met (minstens) twee nationale standaardvariëteiten, namelijk Nederlands-Nederlands (NN) en Belgisch-Nederlands (BN), die elk (gedeeltelijk) eigen normen hebben op het vlak van uitspraak, woordenschat en grammatica (De Caluwe 2013; Martin 2001). Als de ANS een pluricentrische beschrijving van de Nederlandse grammatica wil bieden, zal echter *op systematische wijze* in kaart gebracht moeten worden welke grammaticale verschillen de nationale standaardvariëteiten vertonen.

Om nationale verschillen in de grammaticale normen te beschrijven, kan een beroep worden gedaan op frequentiedata uit corpora. Taaladvies.net publiceert bijvoorbeeld adviezen over de normatieve status van allerlei ‘controversiële’ constructies in BN en NN en kent daarbij – wanneer mogelijk – een belangrijke rol toe aan de relatieve tokenfrequentie waarmee de constructie (ten opzichte van oncontroversiële equivalenten) voorkomt in krantencorpora van BN en NN. Afhankelijk van de relatieve frequentie wordt de constructie al dan niet gelabeld als standaardtaal (soms slechts in een deel van het taalgebied), of wordt ze ter beoordeling voorgelegd aan een informantenpanel (Caluwé & Verreycken 2012). In het Duitse taalgebied wordt een *Variantengrammatik* van de standaardtaal samengesteld, waarbij eveneens een beroep wordt gedaan op frequentiegegevens uit een krantencorpus (bv. relatieve frequentie), dit keer echter enkel om te beschrijven hoe frequent grammaticale varianten in verschillende delen van het Duitse taalgebied voorkomen (zonder dat de normatieve status van die constructies gekoppeld wordt aan een bepaalde frequentiewaarde) (Dürscheid & Elspaß 2015).

Er rijzen echter verschillende vragen bij het gebruik van relatieve frequentie om verschillen in de nationale normen te beschrijven. Een eerste probleem is bijvoorbeeld welke varianten allemaal in de vergelijking betrokken moeten worden, m.a.w. of er criteria zijn om te bepalen of varianten equivalenten van elkaar zijn en of er wel altijd zulke equivalenten zijn. Daarnaast is het ook onduidelijk of de verschillen in relatieve frequentie tussen de natiolecten terug te voeren zijn op nationale verschillen, dan wel of die verschillen ook interageren met andere extern- of intern-linguïstische factoren (cf. Levshina et al. (2013) voor een overzicht van hoe extern- en intern-linguïstische factoren kunnen interageren). Verder kunnen we ons ook afvragen of de relatieve frequentie waarmee een variant voorkomt, wel een geschikte basis vormt om uitspraken te doen over de normatieve status van die variant.

Het doel van deze paper is dan ook een kritische reflectie over het gebruik van relatieve frequentie om (1) de nationale verschillen in het gebruik van grammaticale varianten te beschrijven en (2) de normatieve status van grammaticale varianten in de verschillende natiolecten te bepalen. Daartoe bespreken we de drie cases waarvoor er in de ANS nationale variatie beschreven is, namelijk:

- (1) de aanwijzende voornaamwoorden *zo’n* en *zulke* bij ontelbare en meervoudige substantieven
voorbeeld: *zulk/zo’n vee, zulke/zo’n mensen*
- (2) *komen* met een infinitief of een voltooid deelwoord dat de ‘manier van komen’ aanduidt
voorbeeld: *Hij kwam aanrijden/aangereden.*
- (3) insubordinatieve wenszinnen ingeleid door het onderschikkend voegwoord *dat*
voorbeeld: *Dat hij nu maar vlug komt!*

Voor elk van die cases werden data verzameld in de Belgisch-Nederlandse en Nederlands-Nederlandse krantencomponent van SoNaR. Aan de hand van die casestudy's stippen we een aantal aandachtspunten en beperkingen aan bij het gebruik van relatieve frequentie om de verschillen in grammaticale normen tussen natiolecten te beschrijven.

Referenties

- Caluwé, D., & V. Verreycken. (2012). Standaardtaal en tussentaal in de taaladvisering. In: K. Absillis, J. Jaspers, & S. Van Hoof (red.), *De manke usurpator: over verkavelingsvlaams*, 167-185. Gent: Academia Press.
- De Caluwe, J. (2013). Nederland en Vlaanderen: (a)symmetrisch pluricentrisme in taal en cultuur. *Internationale Neerlandistiek*, 51(1), 45-59.
- Dürscheid, C., & S. Elspaß. (2015). Variantengrammatik des Standarddeutschen. In: R. Kehrein, A. Lameli, & S. Rabanus (red.), *Regionale Variation des Deutschen. Projekte und Perspektiven*, 563-584. Berlin/Boston: de Gruyter.
- Haeseryn, W. (2017). Werken aan de nieuwe ANS. *Neerlandistiek.nl*. Retrieved from <https://www.neerlandistiek.nl/2017/05/werken-aan-de-nieuwe-ans/> website:
- Levshina, N., D. Geeraerts, & D. Speelman. (2013). Towards a 3D-grammar: Interaction of linguistic and extralinguistic factors in the use of Dutch causative constructions. *Journal of Pragmatics*, 52, 34-48.
- Martin, W. (2001). Natiolectismen in het Nederlands en hun lexicografische beschrijving. *Revue belge de philologie et d'histoire*, 79(3), 709-736.